

Jan Zlatoústý (Chrysostom)

344/354-407 / mnich, biskup, spisovatel, kazatel / svatý, učitel církve

Život

Narození Jana Zlatoústého se obecně vkládá do let 344 až 354 v Antiochii. Ohledně přesného data narození se však v současné patrologii vedou diskuse, které bychom mohli shrnout zpravidla do tří možností, jak o tom píše Baur: „Údaje novější biografie o narození sv. Jana Zlatoústého nám nechávají svobodnou volbu mezi rokem 344, 347 a 354 AD“^[1], což pramení z pojetí [Palladiova Dialogu](#). Díky Palladiově *Dialogu* můžeme sečíst poměrně přesnou délku jednotlivých životních údobí Janova života (53 let a 7 měsíců) a pak toto číslo odečíst od data Janovy smrti (14. 9. 407),

což nás přivede k únoru 354^[2] jako datu narození Jana Zlatoústého. V Palladiově *Dialogu* se však, i přes jeho kvality, vyskytují některé autorovy vědomé spekulace^[3], jež vznikly pravděpodobně z jeho nedostatečné informovanosti, a jež zapříčinily různé chápání data Janova narození. Tilemont například pokládá za datum narození rok 347^[4]. Podle něj totiž Jan přichází do Libaniovy školy až ve dvaceti letech a po ukončení tohoto studia ještě pracuje nějakou dobu jako právník. Délka Janova života je tak podle něj 60 let, což nás po odečtení tohoto čísla od data Janovy smrti dovádí k již zmíněnému roku 347. Stiling pro změnu klade Janovo narození do roku 344, protože Janův věk, kdy byl spolu

s Basilem navrhován na biskupa, musel být podle tehdejších zvyků minimálně třicet let. Z toho důvodu Stiling ještě prodlužuje Janův život o další tři léta oproti Tilemontovi.[\[5\]](#) Po bližším zkoumání názorů Tilemonta a Stilinga však nedocházíme k jejich historické jednoznačnosti, a tudíž je můžeme označit jen za další možné názory v problematice narození Jana Zlatoústého. Přes všechny tyto postřehy novější autoři, i když nesouhlasí v některých jednotlivostech Janova života, jsou zpravidla zajedno s Palladiem v trvání jednotlivých údobí Janova života. Proto Baur píše ve svém zamyšlení nad touto problematikou, že nelze nalézt ani jediný „opravdu jistý a závažný důvod“ proti Palladiově chronologii, která vypočítává datum narození na rok 354.[\[6\]](#)

Jan vyrůstal v křesťanské rodině. Jeho otec Sekundus „zastával důležitou pozici armádního velitele pro oblast Orientu a byl opravdu velmi prominentní osobností“[\[7\]](#). Brzy však umírá a Janovi zůstává jen jeho starší sestra, jejíž jméno nám není známo[\[8\]](#), a matka Anthusa, které bylo v onu dobu dvacet let. Po této smutné události zůstala Anthusa s dětmi sama, a i když „byla mimořádně pěkná a bohatá a měla mnoho nabídek k sňatku, rozhodla se obětovat svůj život výchově svých maličkých dětí“[\[9\]](#). O pár měsíců později však Anthuse umírá i dcera[\[10\]](#), a proto je tato silná žena a matka orientována už jen k jedinému cíli, a to k výchově svého syna, jemuž se stává průvodkyní jak v duchovním životě, tak ve vzdělání. Naučila jej číst a psát a zajistila mu nejlepší učitele doby, mezi nimiž vynikal jako první Libanius. Tento výjimečný učitel, jenž studoval v Aténách, „neměl jako rétor a klasický řecký vědec protivníka“[\[11\]](#) a snad z tohoto důvodu trávil svá léta nejprve v Konstantinopoli. Jeho popularita však byla tak veliká, že jej tamější profesoři ze závisti obvinili z praktikování magie a proto musel Konstantinopol opustit. Když poté odešel do Nikomedie, potkal jej podobný osud, a odchází na své další působiště, jímž je Antiochie[\[12\]](#). Zde Anthusa rozpoznává, i přes Libaniovu pýchu, hádavost a zaryté pohanství, jeho kvality a možnost rozvoje svého syna, a proto mladý Jan začíná studovat rétoriku.[\[13\]](#) Libanius se však ve své rétorice spíše soustředil na vnější formu než na obsah a spíše na řečnickou eleganci než na skutečnou podstatu věci, proto „Jan současně s řečnictvím studoval i filozofii u velmi slavného profesora Andragatia, který také působil v Antiochii“[\[14\]](#). O Andragatiovi však bohužel víme jen to, jak se jmenoval.[\[15\]](#)

Výraznou postavou, která zvláštním způsobem zasahovala do Janova života jak ve vzdělání, tak v duchovním životě, byl jeho nejlepší přítel z dětství Basil[\[16\]](#). Oba „pocházeli ze stejného sociálního prostředí, byli

společně vychováváni a navštěvovali stejné školy; byli vždy ve vzájemném společenství a sdíleli společný názor na mnoho věcí"[17]. Přesto se od sebe lišili právě v tom, jakým způsobem přistupovali ke studiu Libaniovy rétoriky, jejíž součástí byly návštěvy soudů: např. zatímco „Jan byl ve své účasti u soudních dvorů horlivý a sledoval s obrovským zájmem kauzy, jež tam byly vedeny"[18], Basil na druhou stranu „neměl ani nejmenší zájem o tyto věci a byl tak oddaný svým knihám, že se málokdy odvážil vyjít ven na náměstí velkoměsta"[19]. Tato „odlišná horlivost" obou přátel ve studiu dala vzniknout domněnce, na jejímž základě měl Jan nejprve studovat rétoriku a poté měl nějakou dobu působit v oblasti soudnictví[20], což jsme již naznačili u Tilemonta. Kelly však na základě Palladia[21] zastává názor, že Jan byl advokátem pouze na svých studiích, jelikož si již velmi dlouho přál sloužit Božímu slovu.

Při svých advokátských studiích Jan ve své rétorice projevoval abnormální schopnosti a naklonil si dokonce i Libania, který před svou smrtí, když se jej ptali, koho by si přál jako svého nástupce, odpověděl: „Jana, pokud jej nezískají křesťané." [22] Mladý advokát nicméně nezískal při studiu pouze rétorické schopnosti, nýbrž získal také mnoho zkušeností s praktikami nejvyšší společnosti, jež mu pomohly hned v několika ohledech. Tím prvním ohledem byly zkušenosti s divadly, Cirkem, dobrým jídlem, se závody a s dalšími oblastmi různých kratochvílí, které Jan zpočátku navštěvoval a které později potírá ve svých kázáních. [23] V druhém ohledu můžeme vidět obrovský přínos především v oblasti veřejného vystupování, neboť se právě zde ukázal jeho „talent - tj. řečnické nadání, které mu otevíralo cestu k opravdu velké kariéře končící přinejmenším správcovstvím nějaké provincie" [24]. Dalším ohledem jeho advokátní praxe bylo poznání problematiky římského práva a právníků, kteří toto právo provozovali. Římské právo bylo totiž velmi zmatené především kvůli obrovskému počtu zákonů, což mělo za následek jeho časté zneužívání, jak to výstižně popisuje Willey: „Praxe zákona bývala ponižujícím způsobem prodávána (prostituována) těmi, kdo zákon praktikovali." [25] Právníká praxe tedy vynikala, spíše než spravedlností, množstvím hrabivých právníků, kteří využívali různých odkladů a právnických kliček k dosažení svých nízkých cílů, často velmi vysoce finančně lukrativních. Skutečná pravda tak byla často zastiňována a překrucována a vyvolávala obrovská zklamání na jedné straně a nespravedlivá vítězství, zpravidla těch majetnějších, na straně druhé. [26]

Tato otřesná zkušenost vedla mladého Jana zcela jistě k hlubšímu rozhodnutí pro křesťanství, v němž důležitou roli sehrál biskup Meletius. Palladius Meletia představuje jako [patriarchu](#), světce a vyznavače, narozeného v Arménii, a jako toho, kdo řídil církev v Antiochii.[\[27\]](#) Na tomto vůdčím postu vedl především ostrý boj s vyznavači [arianismu](#) a nejednou toto úsilí vyústilo až k biskupovu vyhnanství, což lze vidět zvláště za vlády císaře Juliána[\[28\]](#), či za vlády ariánského císaře Flavia Valense Augusta[\[29\]](#). V době, kdy Meletius pobýval jako patriarcha v Antiochii, si biskup, zvláště díky matce Anthuse, „*všiml talentovaného mladíka a zasažen ušlechtilostí jeho srdce, předvídal prorockým okem, čím se mladý muž měl stát. Proto mu dovolil, aby k němu často přicházel.*“[\[30\]](#) Z historického hlediska sice nemůžeme přesně určit, kdy se tyto návštěvy odehrávaly, poněvadž je prakticky nemožné přesně určit chronologii jak Meletia, tak Jana Zlatoústého[\[31\]](#), přesto můžeme už říci jistě, že tyto přátelské návštěvy a svatost antiochijského biskupa opravdu silně formovaly nitro mladého Jana, jak to výstižně popisuje Willey: „*Libanius pro rozum, Meletius pro srdce. Libanius jej učil mluvit, Meletius naplnil jeho duši nádhernými, pulsujícími aspiracemi a ideály.*“[\[32\]](#)

Příklad Meletia, Basila i Anthusy, společně se zkušeností s praxí advokáta, přivádí Jana k velmi vážnému rozhodnutí. Oficiálně vstupuje do [katechumenátu](#) a zřeká se světského práva. Není ovšem jisté, jakým způsobem Jan absolvoval katechumenát, neboť zde připadá v úvahu buď příprava dospělých a nově-obrácených katechumenů s pohanskou minulostí, a nebo příprava dospělých, kteří byli vychováni v křesťanských rodinách. V prvním případě absolvoval katechumen v období dvou až tří let dvě fáze přípravy. V té první fázi, fázi vzdálenější přípravy na křest, navštěvoval katechumen pouze kázání a hodiny výuky. Ve druhé fázi, fázi bližší přípravy, se již stával přímým kandidátem křtu.[\[33\]](#) V těchto obdobích příprav mohl katechumen zůstat na bohoslužbách pouze do konce kázání a před slavením eucharistie musel chrám opustit. Kvůli velmi hluboké úctě tehdejší církve k eucharistii se také vytvořil „zvyk, na jehož základě katechumen nikdy neslavil Velikonoce, ačkoliv každý rok zachovával půst“[\[34\]](#). Ve druhém případě,

kde „byly děti křesťanských rodičů považovány za katechumeny od narození“[\[35\]](#), je podle našich pramenů nejisté, zda prožívali katechumenát stejně jako obrácení pohané či nikoliv. Proto můžeme pouze říci, že Jan na vrcholu dvou až tříletého přípravného období, ve svých dvaceti letech, přijímá křest od svého milovaného biskupa a slaví tak své první Velikonoce.[\[36\]](#)

Jan se ihned po křtu dává do služby církvi, jak dosvědčuje Palladius: „Poté Chrysostom, pokřtěný znovuzrozením z vody, strávil přibližně tři roky ve společenství s Meletiem, kterým byl ustanoven jako lektor.“[\[37\]](#) Lektorát byl tehdy chápán jako první a nejnižší krok k ordinaci, což Jana motivovalo ke studiu Písma a což jej po tři

roky[38] přivádělo blíže k Meletiovi.[39] Ve formaci a v učení teologie biskupovi pomáhali dva kněží Flavius a Diodorus[40], spolu s Karteriem, který vedl tzv. „[klášter](#) ve světě“. Flavius a Diodorus „byli po dlouhý čas členy laikátu; nicméně následovali asketický život, který byl formou mnišského života ve světě“[41] a později byli Meletiem vysvěceni na kněze. Stali se jeho úzkými spolupracovníky, a to až do té míry, že jej zastupovali, když byl ve vyhnanství. Diodorus v péči o své svěřence psal mimo jiné komentáře na různé knihy Písma, v nichž však nevzal v potaz tehdy ještě neusazené dogma o dvou při-rozenostech v jedné osobě. Bohužel právě tato skutečnost jej, spolu s Janovým přítelem Theodorem z Mopsuestie, zařadila k předchůdcům [nestorianismu](#), a to i přes jeho nesmírné kvality.[42] Nicméně i přes tento nešťastný konec se Diodorus podílel, spolu s Flaviem, Meletiem, Karteriem a Basilem[43], na prohloubení Janovy touhy po životě mnicha, který chtěl později, spolu se třemi přáteli, odejít do hor, kde by se oddával svému poustevnickému nadšení. Když však tento úmysl oznamoval své matce, ona se rozplakala a prosila jej, aby nikam neodcházel a zůstal doma. Jan věděl, že matka ztratila ve svém životě již mnoho těch, které milovala, a proto zůstal.

Po domluvě s matkou však začal vést se svými přáteli, Basilem, Maximem a Theodorem, [asketický](#) život, který byl praktikován ve formě již zmíněného mnišského života ve světě[44]. Jeden z těchto čtyř poustevníků „ve světě“, Theodor, se však později zamiloval do ženy jménem Hermion a opustil „domácí poustevnu“, což silně motivovalo Jana k napsání [listu budoucímu biskupovi z Mopsuestie](#). Dopis reaguje na Theodorovu personální krizi tak, že na jedné straně kárá svého mladého přítele, poněvadž „vymazal své jméno z katalogu bratří a pošlapal smlouvu, již uzavřel s Kristem“[45], a na druhou stranu ke kritice připojuje i naději, která spočívá v tom, „že i kdyby se náhle oddal d'ábelskému pokušení, potřeboval by jen obrátit svůj zrak na nebe a Kristus by jej zachránil“[46]. Netrvalo dlouho a na podnět Janova listu se Theodor rozhodl, jak se vrátit v askezi[47] zpět ke Kristu, tak zrušit závazek s Hermion.

Po této Theodorově zkušenosti zažívá domácí poustevna zděšení, které má svůj původ v opětovném vykázání Meletia z Antiochie do exilu v roce 371. Brzy po biskupově vykázání totiž „odpovědné církevní autority plánovaly povýšit Jana i Basila a ordinovat je (i) pod nátlakem (na kněze)“[48]. Ačkoliv tato zpráva byla příčinou znepokojení Jana i Basila, oba přátelé se nakonec dohodli, že se nechají společně vysvětit. Když však později přijíždí biskup, aby vykonal svěcení, Jan se ukrývá a ordinaci přijímá pouze Basil. Basil pochopitelně vnímal celou záležitost jako Janovu zradu,

a proto mu jeho chování vyčetl. Chrysostom na obhajobu svého konání později píše velmi významné dílo *O kněžství*, kde, zvláště v první části díla, obhajuje před Basilem svůj úmysl. Vysvětluje mu, že zatímco on sám ještě nebyl připraven na kněžskou službu, byl přesvědčen, že Basil byl pro kněžství plně vybaven. To byl důvod, proč Basil přijal svěcení sám.

Brzy po této události, pravděpodobně po smrti své matky, Jan opouští město a roku 372^[49] odchází do hor, kde se konečně oddává svým asketickým touhám. Zde žije po čtyři léta v chýši, která mu byla přidělena, a společně s ostatními mnichy se účastní denního programu. Nemůžeme přesně popsat, jaký byl Janův denní program, nicméně můžeme alespoň zmínit některé obecné prvky mnišství užívané v té době. Život mnichů byl na prvním místě doprovázen modlitbou, která byla zasazena do všech částí dne. Mniši se např. modlili žalmy, různými způsoby chválili Boha, studovali Písmo nebo meditovali o Bohu, o sobě, či o kontrastu mezi viditelným a neviditelným světem. Součástí programu byli pochopitelně i různé praktické činnosti, mezi nimiž obvykle vynikaly práce na poli, pletení košů a nebo opisování knih. Běžný pokrm mnichů bylo solené maso, nebo chléb se solí, čas od času s trochou oleje, anebo luštěniny.^[50] Jan byl v tomto období, kromě těchto běžných mnišských činností, také literárně činný a píše zde díla *Porovnání krále a mnicha* nebo *O pokoře* apod., která se pochopitelně z velké části zabývala problematikou mnišství. Je však možné, že se Jan ve svých mnišských letech zabíral i jinými tématy. K podrobnějšímu zkoumání Janova mnišského života však musíme dodat, že „*jestliže si přejeme utvořit reálnou představu toho, jakým způsobem Jan a jeho spolubratři mniši strávili větší část svého času, měli bychom připomenout, že ideál, ke kterému směřovali, byl udržovat, pokud možno, neporušené společenství s Bohem*“^[51]. A právě v tomto společenství se Chrysostom jal pokračovat ještě další dva roky, když se rozhodl pro život dle přísnějších pravidel v úplné samotě.^[52]

Po šesti letech dne 9. srpna 378^[53] umřel ariánský císař Valens a „*jeho synovec Gratian, císař na Západě od roku 367 a následovník ortodoxního nicejského vyznání, okamžitě vydal dekret, který dovoľoval návrat všech biskupů z exilu, a který, až na několik extrémistických sekt, vyhlásil svobodu vyznání pro všechny.*“^[54] Možnost vrátit se z exilu využil i biskup Meletius, který byl v Antiochii přivítán ortodoxní větví jako její legitimní biskup a byl také uznán armádním velitelem Saporem. V Antiochii se však kromě Meletia nacházel ještě biskup Paulinus, jehož oficiálně uznal Řím i Alexandrie, a aby nevzniklo nepřátelství mezi Východem a Západem, museli oba biskupové uzavřít

společnou dohodu, na jejímž základě by se stal hlavou církve ve městě pouze jeden z nich. Hlavou antiochijské církve se nakonec stal Meletius s tím, že Paulinovi byly přiznány určité výhody.[55] Význam Meletiovy osoby měl dopad i na [jeden z největších koncilů](#) v historii církve, který se konal roku 381 v Konstantinopoli. Císař Theodosius totiž poprosil Meletia, aby mu pomohl připravit celý koncil a aby koncilu předsedal. Meletius neodmítl a po několikaměsíční přípravě koncil v květnu 381 začal. V čele koncilu skutečně stanul biskup Meletius, který však o měsíc později, v červnu 381, umírá a na jeho místo je dosazen Řehoř Nazíánský.[56] Po boku Meletiově stanul Jan téměř záhy po příchodu biskupa z exilu, tj. buď na konci roku 378 nebo počátkem roku 379. Ze své poustevny se však vrací do Antiochie s velmi podlomeným zdravím, a aby se zde postupně vyléčil, zaujímá své původní místo biskupova lektora, kde si může postupně odpočinout. Jako lektor je Jan velmi aktivní po literární stránce, což jej neopouští ani po dvou letech, kdy je biskupem Meletiem na přelomu roku 380 a 381 ordinován na diákona.[57] O tomto období však, kromě toho, že mnoho psal, bohužel mnoho nevíme.

O pět let později, tedy roku 386[58], byl Jan vysvěcen antiošským patriarchou Flaviánem[59] na kněze, což s sebou neslo nové povinnosti, mezi nimiž bychom mohli zmínit zvláště kázání, koncelebrace s biskupem, podávání instrukcí božimu lidu a připravování kandidátů na křest. Mezi těmito aktivitami vynikala zvláště Janova kazatelská činnost, jíž mohl využívat, podobně jako ostatní kněží, pouze tehdy, když nebyl na mši přítomen biskup.[60] V takovém případě býval pak vždy z řad kněžstva ustaven prezident, který celou bohoslužbu vedl. Náš novokněz brzy po své ordinaci tuto službu zastával velmi často, poněvadž se stal „*nejen velkoměstským kazatelem par excellence, ale stal se také Flaviánovým osobním asistentem*“[61]. Jeho schopnosti rétora spojené s duchem mnicha se již v prvním roce začaly promítat do sérií [homilií](#), které byly lidmi stenograficky zapisovány a které byly Chrysostomem ještě před uveřejněním revidovány.[62] Z těchto sérií uveďme alespoň *Homilie na knihu Genesis, Homilie proti Židům, Homilie proti Anomoiánům* apod. Jan kázal také o velkých svátcích, obzvláště o Epifanii[63], o [Postní době](#), o Velikonocích a rovněž o [Vánocích](#), které byly poprvé v Antiochii slaveny roku 386. Jan byl dokonce vybrán, aby nový svátek Vánoc představil lidem, a aby pro toto nové slavení získal lid.[64]

Kazatelská činnost našeho velikána měla úspěch i v čase politických nepokojů, kdy císař Theodosius měl u příležitosti desátého výročí své vlády obdarovat armádu i lid.[65] „*Císařská kasa však byla prázdná a*

zůstatek byl nízký. *Válka s rebelem Magnem Maximem byla drahá a bylo utraceno mnoho peněz mimo hranice, než aby byl uzavřen mír s Athaneridem Gótským.*"[66] Peníze se tedy nedostávaly a císař se rozhodl vyhlásit dekret, na jehož základě byla stanovena nová a „přemrštěná“ daň.[67] Tento příkaz lid nečekal. Všechny sociální vrstvy se začaly bouřit, a to včetně městských radních i dalších významných občanů města, kteří dokonce podali protest provinciálnímu guvernérovi. Když se ukázalo, že je protest neúčinný, začal se před Flaviánovým domem shromažďovat dav, neboť zde očekával biskupovu pomoc. Biskup však nebyl přítomen, a tak se dav valil dále na palác prefekta, kde „vtrhl do soudní síně, shodil sochy Theodosia a jeho ženy Flacily, rozbil je na kousky a poté tyto střepy vlácel bahnem velkoměsta“[68].

Lid si postupně začal uvědomovat, co se stalo, a tak netrvalo dlouho a město bylo naplněno hrůzou, poněvadž zde byla oprávněná obava z císařovy pomsty[69], která by pravděpodobně vedla až ke skutečnému vyplundrování a zničení města, k odvedení do otroctví a rovněž k hromadným popravám. Staříčkový Flavián byl

z tohoto důvodu nucen opustit svou umírající sestru, a i když byla zima, vydal se na dlouhou cestu[70] do Konstantinopole, aby prosil u císaře za město.[71] Císař se však o celé záležitosti dovídá dříve, než stačí Flavián do Konstantinopole dorazit, a vysílá své vojsko do Antiochie. Celá Antiochie teď upírala zrak na Chrysostoma, který započal postní dobu sérií homilií v duchu celé události: „*Co mám říci? O čem k vám mám mluvit? Nyní je čas pláče a nikoliv mluvení; čas smutku nikoliv slov; čas modlitby nikoliv kázání. Tak obrovský je přečin, jež byl učiněn, tak nevyčísitelná je rána, jež byla otevřena.*“[72] Tímto způsobem nás informují Janovy homilie o sochách, a i když se Jan pozastavuje nad celou událostí jako nad hanebným a nerozumným skutkem, nezapomíná ve svých homiliích na slova útěchy[73], díky nimž se nakonec celý lid obrací k Bohu a díky nimž se postní doba stává skutečně dobou pokání. Jan celou proměnu vnímá

s velkým nadšením a dokonce se duchem vrací zpět do mnišských poustev, když říká: „*Město se zdálo být proměněno v klášter.*“^[74] Kající postoj celého města vydržel až do Velikonoc, avšak ještě předtím se odehrálo to, čeho se všichni báli: „*Po více než čtrnácti dnech mučivého čekání přijeli do Antiochie 15. března (387) z hlavního města dva zmocněnci jmenováni Theodosiem, Cesarius, správce úřadů a generál Ellebichus, aby vyšetřili událost.*“^[75] V Antiochii okamžitě začalo vyšetřování a zatýkání radních, a to především z důvodu jejich drzého nesouhlasu s císařovou daní a z důvodu jejich protestu.

Celá situace byla tak vážná, že do města přicházeli mniši ze svých poustev, aby prosili za obžalované. Vyzývali soudce k záchraně lidu a prosili je tak úpěnlivě, že soudcům nezbylo nic jiného než se uchýlit k diplomacii. „*Řekli mnichům, že není v jejich silách změnit obvyklý proces stanovený zákonem*“^[76], neboť oni sami by mohli být potrestáni za neuposlechnutí rozkazů. Mniši se však nevzdávali a začali okamžitě navrhovat pozdržení rozsudků, aby se mohli vydat k císaři prosit o milost. Soudcové tak byli donuceni přistoupit na kompromis, na jehož základě bylo dovoleno mnichům napsat dopis, který bude doručen císaři Theodosiovi samotným Cesariem. Po napsání dopisu mniši odešli zpět do svých poustev^[77] a Cesarius, když viděl kajícnost lidu v čele s duchovními města, a když viděl obětavost mnichů, kteří byli ochotni položit i svůj život, jede s touto zprávou k císaři. Ten díky Flaviánovi, který mezitím dorazil do Konstantinopole, a také díky tomu, co viděl Cesarius, městu odpouští. Pro Jana i pro celou Antiochii to bylo vítězství církve, a proto „*Jan mění svůj tón a v následujících homiliích podněcuje svůj lid, aby neustále děkoval Bohu za vysvobození.*“^[78]

Další kněžská léta, 387 až 397, strávil Jan mimo jiné opět pronášením různých kázání, dokonce i za přítomnosti biskupů^[79], a jeho velikost jej v lidských myslích vynášela až na vrchol tehdejší doby, kde Jan „*nebyl pouze nepopiratelně prvním a nejoslavovanějším kazatelem hlavního města Východu; skrze své početné spisy a kázání se již jeho jméno a sláva rozšířila po celém císařství*“^[80]. I přes tuto Janovu slávu však musíme konstatovat, že „*jme úplně v temnotě, co se týče Janova osobního života během těchto kněžských deseti let, a rovněž co se týče hlavních událostí, do nichž musel být občas zainteresován*“^[81]. Víme tedy jen to, že v těchto letech vznikala díla: *O marné slávě a výchově dětí* nebo *Homilie na knihu Žalmů*, *Homilie na Matoušovo evangelium*, *Homilie na Janovo evangelium*, *Homilie na Pavlovy listy do Korintu*, *Homilie na list Římanům*, atd.

Pod vlivem událostí, kdy roku 395 umírá císař Theodosius a kdy roku 397 umírá biskup konstantinopolský Nektarius, se Janovo povolání začíná nevědomky stáčet ke Konstantinopoli. Na Theodosiovo místo totiž nastupují synové Honorius a Arkadius. První z nich, Honorius, je ustaven vladařem Západu, a druhý, Arkadius, nastupuje jako vladař Východu. Po smrti Nektaria byl Arkadius nucen volit nového patriarchu Konstantinopole, a přestože kandidátů na biskupský stolec bylo v Konstantinopoli mnoho, Arkadius volí na podnět svého komorníka Eutropia Jana Zlatoústého.^[82] Uskutečnění této volby muselo proběhnout v naprostém utajení, neboť císař se obával povstání antiochijského lidu, který by se rozhodně nechtěl vzdát svého milovaného kazatele, a tak je s volbou seznámen pouze biskup Flavián a Asterius, který, jako hrabě a guvernér Antiochie, tajně odvádí nic netušícího Jana do Konstantinopole. Až na cestě *„mu guvernér dal úžasně zprávy, že bude, na císařský rozkaz, odveden do hlavního města, aby se stal jeho novým biskupem“*^[83]. Do Konstantinopole byl, mezi jinými biskupy, pozván také Theofilos z Alexandrie, aby se účastnil Janova biskupského svěcení, leč jakmile uslyšel, kdo byl zvolen za kandidáta biskupského stolce, okamžitě se rozlítl a dělal co mohl, aby volbě zabránil. *„Synod však náležitě potvrdil Janovo zvolení; a i Theofilos, přestože zpočátku odmítal takto učinit, dal Janovi svůj hlas a jako nejvyšší biskup předsedal jeho konsekraci.“*^[84] Jan Zlatoústý byl tak 26. února 398 ordinován biskupem a tímto aktem se stal patriarchou konstantinopolským.

Biskup Jan započal svůj nový život v paláci patriarchy, který se nacházel v blízkosti sídla dvacetiletého císaře Arkadia a jeho manželky Eudoxie, a který se rovněž nacházel v blízkosti císařova dvoru, kde již brzy mohl Jan pozorovat různé intriky ze strany Eutropia či později ze strany císařovny Eudoxie. V blízkosti paláce se nacházela také katedrála sv. Sofie - basilika s dřevěnou kopulí, již začal stavět Konstantin roku 346^[85] - kde konstantinopolský patriarcha obvykle sloužil bohoslužby. Kromě těchto nádherných staveb však mohl nový patriarcha vnímat Konstantinopol ještě z jiné strany, totiž ze strany sociální. Přestože Konstantinopol byla podobně jako Antiochie ovlivňována nově nastupujícím křesťanstvím, stav sociálního života ve městě nebyl nijak útěšný. Byla to *„divoká, nekontrolovaná, bezohledná směs barbarismu ze severu, bludného rytířství ze západu a smyslnosti z východu“*^[86], a jako taková se nutně odrážela i na morálním životě celého města, který, ačkoliv nebyl ani trochu uspokojivý, pomalu vzrůstal.

Jakmile Jan viděl tuto tvář Konstantinopole, v níž se zračila zčásti lest, loupení, zrada a jiné podoby zločinu, a zčásti také rozkoš a přepychový život, začal nejen kázat proti těmto nekalostem, ale začal rovněž konat konkrétní kroky ve správě svého úřadu. Jeho prvotní zájem vedl k vizitaci [diecéze](#), za účelem zjistit běžný stav církve, který jej přivádí k nutné a okamžité reformě. [\[87\]](#)

Prvním bodem reformy se staly finance biskupského stolce a finance jeho nového paláce, kde „*pečlivě prohlédl účty a nemilosrdně odřízнул výlohy, které se pro církev nejevily jako prospěšné. Byl zvláště šokován účty paláce, ve kterých zjistil, že sumy, jež považoval za přehnané, se rozhazovaly za žranice.*“ [\[88\]](#) Takto promrhané peníze se pravděpodobně ztrácely na banketech a recepcích, kterých se podle tehdejšího zvyku účastnil i biskup a snad i některé z nich sám pořádal. Jan však zůstal mnicem i na biskupském stolci a „*sám zamítnul poskytovat oficiální nebo privátní hostiny ve svém paláci*“ [\[89\]](#), což pochopitelně pobouřilo vlivné kruhy hlavního města. Ušetřené prostředky vložil buď do nemocnic [\[90\]](#), které již existovaly, anebo zakládal nemocnice nové, mezi nimiž vynikala zvláště nemocnice pro malomocné. [\[91\]](#)

Nutnou oblast reformy viděl Jan i v kléru, kde se soustředil jednak na vymícení světskosti, pohodlnosti, přepychu a hrabivosti kněží, a jednak na převedení celého kléru pod svou osobní kontrolu. [\[92\]](#) Zvláštní pozornost pak dále věnoval mužům žijícím v celibátu, kteří sdíleli své domovy s duchovními sestrami, jež byly pravděpodobně zasvěceny Bohu. V tomto způsobu života viděl obrovské morální nebezpečí, a tak velmi brzy proti němu vystupuje a nazývá jej předstíráním společného života bratří a sester. [\[93\]](#) V reformačních snahách kléru, a nejen v nich, mu byl zdatným pomocníkem arciděkan [\[94\]](#) Serapion, který situaci kléru hodnotil slovy: „*Nikdy nebudeš schopný, biskupe, mít kontrolu nad takovým množstvím, pokud je všechny nebudeš řídit prutem.*“ [\[95\]](#)

Ve stejné době, kdy Jan obnovuje klér, podrobuje kritice „legie vdov“ [\[96\]](#) v Konstantinopoli, jež nelze chápat jako vdovy ve všeobecnosti, nýbrž jako vdovy, které měly v církvi své speciální postavení a svůj speciální řád. Z těchto legií byly nezřídka vybírány diákonky [\[97\]](#) pro službu Bohu, a tak biskup vidí jako nutné předvolat si tyto vdovy, aby zjistil jejich situaci. Ta však nebyla příliš útěšná, a tak zpravidla nabízel těmto vdovám dvojí alternativu: „*Buď musí začít s pravidelným postem, vyvarovat se požitku lázní a vzdát se nošení atraktivního oblečení; anebo musí skoncovat s fikcí zasvěceného vdovství, a spokojit se tak rychle, jak je to možné, s druhým manželstvím.*“ [\[98\]](#)

Mnišství v hlavním městě také potřebovalo reformu, a tak když Sokrates píše, že Jan měl spor s mnoha mnichy a zvláště s Izákem^[99], jehož jméno bylo spojeno s duchovním otcovstvím většiny konstantinopolských mnichů, jednalo se zpravidla o dvě roviny Janovy nespokojenosti. První rovinou byl způsob života Izákových mnichů. V něm se často vyskytovala nedisciplinovanost a navštěvování přátel, což pochopitelně odporovalo Janově zkušenosti s mnišstvím, v němž se má člověk v samotě setkávat s Bohem. Druhá rovina byla mnohem závažnější, neboť zde byl vyvíjen tlak na boží lid, aby dával mnichům peníze na jejich potřeby. Samotní mniši pak z vděčnosti platili Izákovi jako svému duchovnímu otci a především jemu vyjadřovali svou věnost.^[100] Na základě těchto dvou sporů pak nejednou konstantinopolský patriarcha disputoval s takto založenými mnichy, aby je odvrátil od scestí. Bohužel se Janovi toto hnutí podařilo pouze částečně eliminovat.

Mezi dalšími činnostmi biskupského úřadu Jan rozvíjel ve svých kázáních boj proti různým nešvarům doby, mimo jiné zvláště proti pohanům, proti arianismu, proti [manicheismu](#) a jiným herezím, jejichž členové dokonce chodívali poslouchat homilie konstantinopolského velikána.^[101] Účinnou

zbraní proti ariánům se staly tzv. *παννυχίδες* [pannychides] - noční bdění, jimiž byla upevňována víra božího lidu. Císařovna Eudoxie byla touto činností velmi nadšená a věnovala konstantinopolské Církvi svého nejlepšího eunucha a zkušeného hudebníka Brisona, aby vedl pěvecký sbor. Stoupence arianismu však tato „propagace“ popudila natolik, že jedné noci Brisona napadli kamenem a rozsekli mu čelo. Tato událost pobouřila zvláště císaře s císařovnou, kteří ariánům zakázali zpěv

národních hymnů.[102] Vladařská nelibost a stále více se upevňující víra lidu nakonec způsobila postupný ústup arianismu do pozadí. Jan pokračoval ve svých kázáních i na poli církve, neboť roku 399 začali lidé opouštět chrámy, aby shlédli páteční závody, anebo aby se oddávali divadlům, jež se konala v sobotu [103]. Kázal rovněž proti bohatým[104] a systematicky doplňoval své komentáře Písma svatého, kde můžeme uvést např. *Homilie na 1. a 2. knihu do Soluně, Homilie k listu Filemonovi, Homilie na Skutky apoštolů, Homilie k listu Židům* apod.[105]

Ve čtvrtém století, kdy církev zaznamenává vzlet kultu mučedníků, Jan spolu s císařem a císařovnou rozvíjejí tento kult v Konstantinopoli. Jan ve stejné době podporuje také misie[106] mezi pohany a ariány a na misijním území Gótů dokonce zakládá komunitu gótských mnichů a učitelský ústav pro gótský klér.

V lednu 401 musel Jan odjet do Efezu na žádost tamějšího kléru, aby zde vyšetřil obvinění tamějšího biskupa Antonia. Podle Kellyho byl Antonius pravděpodobně již mrtev[107], avšak Jan přesto „svolal synod, sesadil šest biskupů, kteří byli usvědčeni z odkoupení svých úřadů, a sesadil rovněž jednoho podnikavce, který si zajistil svou konsekraci skrze politický vliv.“[108] Na jejich místa pak ustanovil biskupy nové, čímž ukončil celou záležitost a stal se předchůdcem kompetence, jež byla oficiálně ustanovena až na koncilu v Chalcedonu v roce 451 - tj. kompetence, s níž konstantinopolský patriarcha mohl světit všechny metropolity tří rozsáhlých diecézí Thrácie, Pontie a Asie[109].

Jan po svém triumfálním návratu, po velikonocích 402, kdy byl vítán jásajícím zástupem[110], shledal u svého lidu, z hlediska náboženského života, velmi uspokojivou situaci. U dvoru však byla situace jiná, neboť zde v době Janovy nepřítomnosti podkopával jeho autoritu biskup Severián[111]. Jan okamžitě zahájil protiútok a kvůli Severiánově nestoudnosti a rouhání proti Bohu jej vykázal z hlavního města.[112] Konstantinopolský biskup však nepočítal s tím, že si císařovna Severiána oblíbila, a proto byl na její příkaz nucen povolit Severiánův návrat. Pro Chrysostoma bylo toto zrušení jeho nařízení ponižující, protože světská moc neměla právo zasahovat do jeho pravomocí, ale přesto císařovnu poslechl. Bouřit se však začal lid. Postavil se za svého biskupa a císařovně nezbylo nic jiného, než prosit Jana a Severiána, aby se navzájem usmířili. Toto se i stalo a patriarcha ve svých kázáních připravil boží lid na návrat Severiána, který pak rovněž pomáhal ve svých kázáních obnovovat jednotu a klid ve městě.[113] I když od té doby byly Janovy vztahy s císařským

dvorem oficiálně v pořádku, celá situace zanechala nemalé následky na osobním vztahu mezi Janem a císařovnou. [114]

Na podzim 401 přišli do Konstantinopole mniši z Nitrie - tzv. „dlouháni“. Tito mniši podobně „jako před rokem sám (alexandrijský patriarcha) Theofilos, spolu se svými přívrženci a jako další vzdělaní křesťané Východu, nadšeně souhlasili s Origenem, že božská přirozenost je zcela duchovní a nehmotná“ [115]. Věrných zastánců origenismu bylo v té době opravdu mnoho a dá se říci, že v jistém smyslu patřilo přijímání Origena a jeho učení k intelektuálnímu rozvoji každého alexandrijského teologa té doby. Mezi vyznavači origenismu byl dokonce i takový velikán, jako je Evagrius Pontský, jehož Theofilos obdivoval, a jehož chtěl vysvětit na biskupa. Bohužel právě kolem Evagria se shromažďovalo mnoho mnichů, kteří následovali jeho životní příklad i vyznání, a byli mezi nimi i dlouháni. Patriarcha Theofilos, jak jsme již naznačili, začal později chápat origenismus jako herezi, a tak se obrátil proti dlouhánům. Hlavní důvod jeho útoku na mnichy však nespočíval v jejich vyznání, neboť, jak jsme řekli, bylo mnoho origenistů, nýbrž spíše reagoval na zhnusení mnichů nad tím, jak kritizovali jeho hrabivost. Alexandrijský patriarcha proto nepohodlné dlouhány obvinil z učení o origenismu, vyhnal je z Egypta a později i z Jeruzaléma. Do Konstantinopole dlouháni pochopitelně přišli, aby vyhledali pomoc u tamějšího patriarchy. Podle Sokrata Scholastica nebyl Jan o celé situaci příliš informován, přesto na jednu stranu chtěl mnichům pomoci a na stranu druhou si byl velice dobře vědom, že mniši patří pod správu alexandrijského biskupa. Jan se tedy rozhodl po bližším šetření učinit dva kroky: „Zprvė jim zakázal veřejně mluvit o nespravedlnosti, již vytrpěli a naléhal na ně, aby mlčeli o důvodech jejich útěku do hlavního města,“ [116] „A zadruhé poslal osobní dopis patriarchovi, vyjádřený srdcem a smířlivými termíny, a úpěnlivě prosil, aby dlouhány přijal zpět.“ [117] Theofilos však mezitím zahájil práce na přípravu synodu, jehož cílem bylo vymítit origenismus včetně exkomunikovaných mnichů. Začal si tedy postupně získávat biskupy, včetně Epifania z Kypru, proslulého antiorigenistu, aby synod mohl být svolán. Dlouhány tato skutečnost rozhněvala natolik, že podali „formální petici, jež podávala jednak detailní výpověď o násilí, kterého byli svědky, a jednak seznam jejich obvinění proti Theofilovi“ [118]. Jan byl nucen poslat Theofilovi druhý dopis, v němž jej informuje o obvinění a v němž prosí o odpověď. Odpověď alexandrijského biskupa byla rychlá a prudká, a jak podotýká Kelly, byla psána v záchvatu v hněvu. Jan pochopil, že pro mnichy již nemůže nic udělat a proto je, spolu s Theofilovými

spolupracovníky ve městě, svolal, aby jim oznámil, že se sami musí smířit mezi sebou.[\[119\]](#) Dlouhání se okamžitě rozhodli apelovat u císaře a císařovny, u nichž podali na svátek Jana Křtitele 24. 6. 402 petici jak na Theofila, tak na jeho zástupce. Císařovna slíbila mnichům svolat koncil, před kterým se měl objevit i Theofilos, a sama zajistila vydání císařského rozkazu, na jehož základě se měl Theofilos dostavit před soud, jemuž bude předsedat Jan Zlatoústý.[\[120\]](#) Nicméně Jan na tuto výzvu císaře nemohl reagovat s nadšením, neboť i když si byl vědom svých pastoračních povinností vůči mnichům, tak jeho prioritou bylo vyhnout se rozkolu mezi antiochijským a alexandrijským stolcem, což jej přinutilo k odmítnutí předsednictví svolaného synodu.[\[121\]](#)

Namísto aby Theofilos přišel zkroušený do Konstantinopole, přijímá výzvu císařovny jako urážku, a i když ví, že by se měl do Konstantinopole dostavit se zkroušeností a pokorou, organizuje protiofensivu, na které v poslední době pracoval. Okamžitě kontaktuje biskupy, kteří se přiklonili na jeho stranu - včetně palestinského biskupa, biskupa v Asii minor i biskupa Epifania z Kypru, a včetně Chrysostomových nepřátel, mnicha Izáka a biskupa Severiána - a podniká poslední kroky k přípravě koncilu, na němž by měl být s velkou slávou odsouzen origenismus se všemi jeho zastánci. Jako předvoj posílá Theofilos do Konstantinopole Epifania, aby zjistil situaci v tamější církvi a aby tam připravil konkrétní obvinění. Když však Epifanius přijížděl do hlavního města, byl už přesvědčen, že je celá konstantinopolská církev v obrovském nebezpečí, a tudíž chtěl co nejdříve veřejně odsoudit všechny přívržence origenismu, mezi nimiž měl být i Jan. Epifania však lidé vůbec nechtěli pustit do chrámu, aby toto vše vyhlásil, a tak mu nezbyvalo nic jiného, než se sejít s biskupem Janem, aby celou situaci řešil. Jan mu k jeho překvapení celou situaci postupně vysvětlil, a tak Epifanius nakonec opustil v květnu 403 Konstantinopol a brzy záhadně zemřel.[\[122\]](#)

Zanedlouho potom, co Epifanius opustil město, je vyprovokována císařovna Eudoxie, buď přímo nebo nepřímo, Janovým kázáním proti ženské marnivosti a vyhlašuje konstantinopolskému patriarchovi válku.[\[123\]](#) Spojuje se s Theofilem a zajišťuje mu ochranu při jeho příjezdu do města. Theofilos se svými biskupy přijíždí do města, kde svolává synod, aby exkomunikoval Jana Zlatoústého kvůli jeho ochraně mnichů, dále kvůli tomu, že jim pravděpodobně podával eucharistii a z důvodu jeho příklonu k origenismu.[\[124\]](#) Jan byl nejprve obviněn ve dvaceti devíti nesmyslných bodech, z nichž mnich Izák posléze vypracoval sedmnáct[\[125\]](#), které byly stejné „kvality“ jako ty první. Celý synod se pak

šel dvanáctkrát a dvanáctkrát byl vyzván biskup Jan, aby se dostavil. Jan však věděl, že kdyby ony výzvy přijal, uznal by nepřímou tento synod jako oficiální a z tohoto důvodu ani na jednu výzvu nereagoval. Jan byl přítomnými biskupy jednomyslně odsouzen a výsledek byl doručen císaři, který, ač měl Jana rád, onen nesmyslný výsledek potvrdil. „*Lidé se však bouřili. Vchody do svaté Sofie byly hlídány dnem i nocí bdělými strážemi, jež byly ustanoveny obyvateli města*“[\[126\]](#), aby jejich biskup nebyl za žádnou cenu odveden. Nebýt tedy Janovy odevzdanosti do rukou Božích a nebýt jeho opětovného uklidňování lidu, snad by byla i válka, neboť jakmile biskupové viděli běsnící davy, skutečně se této války dožadovali.[\[127\]](#)

V dalších dnech, kdy se Jan sám vydal do rukou moci[\[128\]](#), byl posazen na loď, která jej odvážela do jeho prvního vyhnanství. V něm však Jan moc dlouho nevydržel, poněvadž ve městě ještě mnohem více propukal zmatek, spolu se zlobou lidu, a poněvadž v noci, jež následovala po Janově deportaci z města, přišlo obrovské zemětřesení. „*Eudoxie, poblázněná strachem, padla na kolena před císařem a prosila jej, aby povolal Chrysostoma zpět. Zemětřesení bylo pro její pověřčivou mysl vážné a zlé znamení a pro lid to znamenalo to samé: Bůh projevoval svou nelibost ohledně zapuzení svého služebníka.*“[\[129\]](#)

Císařovna proto posílá Janovi dopis, v němž jej prosila, aby se vrátil. Jan souhlasil, nicméně: „*Odmítl vstoupit do města, dokud nebude formálně očištěn speciálním koncilem od obvinění, kvůli kterým byl potrestán.*“[\[130\]](#)

Císař souhlasil, avšak zmatek ve městě byl větší a větší, a proto Jan jako dobrý pastýř vstoupil do města ještě před svým očištěním, aby tamější lid uchránil od neprozřetelného jednání. Zatímco jej lid bouřlivě vítal a nosil na ramenou, Theofilos se spolu s ostatními biskupy vrátil do Alexandrie a Konstantinopol opustili i Severianus s mnichem

Izákem.[131] Klid mezi císařskou rodinou a biskupem Janem ale nevydržel příliš dlouho, poněvadž císařovna Eudoxie se rozhodla rozšířit svou slávu: „*Na obrovské náměstí před sv. Sofií vztyčila porfýrový sloup. Na ten umístila stříbrné vyobrazení sebe sama a při pohanské slavnosti byla v září 403 (její socha) odhalena.*“[132] Tato „pýcha“ Eudoxie vnesla další rozkol mezi její rodinu a biskupa, neboť ten neváhal a šel si stěžovat k městskému prefektovi. Prefekt však nebyl Janovým přítelem a s chladnou hlavou ohlásil stížnost císařovně, která Janovi vyhrožovala. Jan jí odpověděl v homilii, kde představil zlou ženu jako někoho, kdo je horší než bestie na zemi a kdo je horší než lev nebo drak.[133] Ve svých dalších kázáních rovněž nebyl milejší a stále častější a intenzivnější kritika císařovny srocuje kolem ní všechny Janovy nepřátele.[134] Kvůli tomuto Janovu nepřátelství s císařovnou svolává císař další koncil, na němž má být potvrzena exkomunikace Jana a jemuž má opět předsedat Theofilos, který však již tuto nabídku odmítá. Jelikož tedy Theofilos nebyl přítomen a jelikož nehrozil rozkol mezi Konstantinopolí a Alexandrií, Jan byl ochoten se hájit[135]. Nakonec i „*přátelé Chrysostoma byli připraveni ukázat, že tělo, které jej sesadilo, nebylo tělem legálním. Jan byl (tedy předtím) odsouzen tzv. koncilem třiceti devíti biskupů, povětšinou cizinců, avšak (poté) byl osvobozen šedesáti pěti.*“[136] Jan proto nebyl jako biskup nikdy oficiálně sesazen. Ani císař, který mu zakázal plnit kněžský úřad potom, co Chrysostom opět přímo nebo nepřímou nazval Eudoxii Herodiadou[137], nepochodil. Jan císařův zákaz nepřijímá, neboť ví, že přijal církev od Boha a že pouze On ji může biskupovi odejmout. Vyzývá tedy císaře, aby sám převzal zodpovědnost za Janovo sesazení a za neplnění biskupských povinností a aby sám vydal rozkaz k deportaci. Císař vyzval později Jana ještě jednou, aby se vzdal svého stolce, ale Jan odpovídá podobně jako poprvé.[138]

Celý spor se dovršil ve chvíli, kdy Jan, i přes císařův zákaz, dovolil svým kněžím slavit Velikonoce (404) a pokřtít katechumeny, kteří se připravovali na křest. Když však začaly večerní bohoslužby ve sv. Sofii a ve sv. Ireně, Lucius, pohanský kapitán, vtrhl se čtyřmi sty rekruty do obou chrámů a vyplundroval je. Na druhý den ráno se shromáždil Janův klér, spolu s božím lidem, v Konstantinových koupelích, aby zde slavili Velikonoční liturgii, která se však proměnila v masakr.[139]

Následující dva měsíce[140] byl Jan umístěn do domácího vězení, kde trávil svůj čas na modlitbách a kde píše, mimo jiné, list papeži Inocencovi I. (401-417), v němž vysvětluje události poslední doby a v němž usiluje o

získání podpory papeže. O době Janova vězení víme také to, že se Jana dokonce pokoušeli zabít jeho nepřátelé. To se však nezdařilo.^[141]

Pět dní po Letnicích 20. června 404^[142] je Jan definitivně poslán císařem do exilu. Chrysostom, aby předešel dalším kolizím mezi lidmi a vojskem, odchází tajně jinou cestou a je deportován do Kukusu v Arménii, kde zůstává tři roky. Zde jej záhy navštěvují poutníci z Antiochie, aby jej viděli, a proto je císařem poslán do Pitya k Černému moři.^[143] „*Nalomený útrapami cesty a nucenou chůzí v krutém počasí zemřel 14. září 407 v Komani v Pontu předtím, než dosáhl svůj cíl.*“^[144]

Jelikož se papež Inocenc postavil na stranu Chrysostoma, třicet let trvalo přerušení vztahů mezi císařským dvorem v Konstantinopoli a mezi papežským stolkem v Římě. Situaci napravil až syn císařovny Eudoxie Theodosius II., který přinesl tělesné pozůstatky Jana Zlatoústého do Konstantinopole, kde byly 27. 1. 438 pohřbeny v kostele sv. Apoštolů.^[145] Jan byl tímto aktem zapsán mezi svaté a mezi Konstantinopolí a Římem opět nastal dialog.

Dílo

Dílo Jana Zlatoústého je prodchnuto především duchem mnicha a otevřeným srdcem Bohu, jehož zvláštním cílem bylo přivést lidi do nebeského království. Toto vedení se odehrává v různých částech života různě, nicméně jeho přístup je vždy osobní, přímý a můžeme říct, že často i tvrdý. Co do rozsahu se toto dílo může rovnat dílu velikánů jako je Augustin a Tomáš Akvinský, jak nám říká i Quasten: „*Žádný z řeckých otců nezanechal tak rozsáhlé dědictví jako Chrysostom.*“^[146] Z tohoto důvodu se uchýlíme pouze ke stručnému představení každého z děl našeho velikána, abychom si udělali alespoň přibližnou představu.

Jan ve svých kázáních velice často komentoval knihy Starého a Nového zákona, v nichž, po vzoru antiochijské školy, užívá historicko-gramatickou metodu s cílem zjistit literární smysl a představit tento smysl lidem v jejich konkrétním životě. Většina těchto homilií byla hlásána v Antiochii, ostatní pak byly hlásány v Konstantinopoli a některé z nich „*mohly být publikovány pouze ve psané formě*“^[147]. Homilie v Antiochii byly, jak jsme již naznačili v životopise, většinou stenograficky zapisovány, poté kontrolovány Janem a nakonec byly publikovány. V Konstantinopoli již byly homilie pro nedostatek času zpravidla jen zapisovány a publikovány.

1. Exegetická díla

Starý zákon:

a. *Homiliae in Genesim* (Homilie na Genesi) (PG 53,21-386; 54,581-630)
Jsou představeny ve dvou sériích: První z nich je sepsána v postní době roku 386 v Antiochii. Obsahuje devět homilií, z nichž prvních osm komentuje první tři kapitoly knihy *Genesis*. Druhá série byla v počtu šedesáti sedmi homilií sepsána v postní době roku 388 rovněž v Antiochii. Obsahuje kompletní komentář na celou první knihu Mojžíšovu.

b. *Expositiones*^[148] *in Psalmos* (Výklady na Žalmy) (PG 55,39-528)
Komentuje padesát osm žalmů vybraných z celého žaltáře a „jsou jedním z nejvzácnějších děl Jana Zlatoústého“^[149]. Homilie jsou sepsány na konci Janova působení v Antiochii a můžeme zde nalézt témata o neřestech a ctnostech, o modlitbě, o kněžské důstojnosti, o panenství, přijímání Eucharistie, apod.^[150]

c. *In Isaiam* (Homilie na Izaiáše) (PG 56,11-162)
Kompletní homilie na knihu Izaiáš jsou dochovány pouze v arménštině, ale kromě nich je dochováno ještě šest homilií v řečtině. Místo napsání je možno odhadovat, jak na Antiochii, tak na Konstantinopol, proto časově lze datovat jen některé z nich (např. třetí homilie - 387). K těmto homiliím jsou také obecně řazeny dvě řeči *De prophetarum obscuritate* (O nesrozumitelnosti proroků) sepsané roku 386 v Antiochii.^[151]

d. Jiné homilie

Zde můžeme řadit náměty na knihy Královské: *De Anna sermones I-V* (Řeči o Anně I-V) (PG 54,631-676); *De Davide et Saule homilie I-III* (Homilie o Davidovi a Saulovi I-III) (PG 54,675-708). Byly pravděpodobně napsány roku 387 v Antiochii.^[152]

Nový zákon:

a. *In Matthaeum homiliae I-XC* (90 homilií na Matoušovo evangelium) (PG 57,13-794)

„90 homilií na Matouše reprezentuje nejstarší kompletní komentář na první evangelium.“^[153] Je napsáno pravděpodobně roku 390 v Antiochii a mimo jiné se zabývá chudými, modlitbou, zatracením, bojem s arianismem či manicheismem apod.

b. *In Iohannem homiliae I-LXXXVIII* (88 homilií na Janovo evangelium) (PG 59,23-482)

Obsahuje 88 homilií na *Janovo evangelium*, které byly proneseny v roce 391 v Antiochii. Jsou celkově kratší, avšak kontroverznější a zabývají se především ariánskou odnoží - anomoiany.^[154]

c. *In Acta apostolorum homiliae I-LV* (Homilie na Skutky apoštolů)

Tyto homilie jsou datovány do třetího roku Janova pobytu v Konstantinopoli, tj. kolem roku 400. „*Padesát pět kázání na Skutky je jediným úplným komentářem, jež je dochován z prvních deseti staletí.*“[\[155\]](#) Obsahem homilií je mimo jiné pobídnutí ke čtení a studiu Písma sv., křest, potřeba modlitby, umírněnost, dobročinnost, přísahání, apod.[\[156\]](#)

d. Homilie na listy sv. Pavla

Jan viděl v Pavlovi „*perfektní model pastýře duší a spřízněného ducha*“[\[157\]](#) a stal se proto vášnivým vykladačem jeho epištol, jež nakonec obsáhly počtu 246 homilií. Jan se opět pozastavuje nad nejrůznějšími tématy, jako jsou: křesťanské mystérium, boj s anomiány, odpuštění hříčů, krédo, vzkříšení mrtvých, věčný život, chudí a bohatí, apod. Patří mezi ně tyto:

- *In Epist. ad Romanos homiliae I-XXXII* (32 homilií k listu Římanům) (PG 60,391-682) - prvních dvacet jedna homilií napsáno v Antiochii.[\[158\]](#)
- *In Epist. I. ad Corinthios homiliae I-XLIV* (44 homilií k 1. listu Korint'ánům) (PG 61,9-382) - prvních 21 homilií je psáno v Antiochii a dalších 23 je psáno v Konstantinopoli. Přesná doba napsání není známa. Je zde možné vložení některých homilií až v Konstantinopoli.[\[159\]](#)
- *In Epist. II. ad Corinthios homiliae I-XXX* (30 homilií na 2. list Korint'ánům) (PG 61,382-610) - jsou psány v Antiochii a doba napsání je nejistá. Podobně jako u prvního listu je zde možné vložení některých homilií až v Konstantinopoli.[\[160\]](#)
- *In Epist. ad Galatas commentarius* (Komentář k listu Galat'ánům) (PG 61,611-682) - je souvislým dílem psaným v Antiochii a dobu jeho napsání nelze přesností určit. Je však jisté, že je napsán po homiliích nalisty do Korintu.[\[161\]](#)
- *In Epist. ad Ephesios homiliae I-XXIV* (24 homilií k listu Efezským) (PG 62,9-176) - homilie jsou psány v Antiochii a přesná doba napsání je nejistá.
- *In Epist. ad Philippenses homiliae I-XV* (15 homilií k listu Filipánům) (PG 62,177-298) - bylo napsáno v Antiochii, ale je zde zjevné doplnění povinností biskupa v *Hom.* 9, což poukazuje na doplnění originálu v Konstantinopoli. Přesná doba napsání je opět nejistá.[\[162\]](#)

- *In Epist. ad Colossenses homiliae I-XII* (12 homilií k listu Koloským) (PG 62,299-392) - homilie byly pravděpodobně napsány roku 399 vAntiochii.
- *In Epist. I. ad Thessalonicenses homiliae I-XI* (11 homilií na 1. list Tesalonickým) (PG 62,392-468) - homilie byly napsány vKonstantinopoli. Přesná doba napsání je nejistá.
- *In Epist. I. ad Thessalonicenses homiliae I-V* (11 homilií na 2. list Tesalonickým) (PG 62,467-500) - homilie byly rovněž napsány vKonstantinopoli. Přesná doba napsání je nejistá.
- *In Epist. I. ad Timotheum homiliae I-XVIII* (18 homilií na 1. list Timoteovi) (PG 63,501-600) - homilie jsou psány vAntiochii a přesná doba jejich napsání je nejistá.
- *In Epist. I. ad Timotheum homiliae I-X* (10 homilií na 2. list Timoteovi) (PG 62,599-662) - homilie jsou rovněž napsány vAntiochii a přesná doba jejich napsání je nejistá.
- *In Epist. ad Titum homiliae I-VI* (6 homilií k listu Titovi) (PG 62,663-700) - homilie Titovi jsou psány vAntiochii. Přesná doba napsání je nejistá.
- *In Epist. ad Philemonem homiliae I-III* (3 homilie k listu Filemonovi) (PG 62,701-720) - homilie jsou napsány vAntiochii a doba jejich napsání je nejistá.
- *In Epist. ad Hebraeos homiliae I-XXXIV* (34 homilií k listu Židům) (PG63,9-236) - byly vytvořeny vletech 403-404 vKonstantinopoli. Publikovány však byly až po Janově smrti. [\[163\]](#)

2. Dogmatické a polemické homilie

a. *De incomprehensibili Dei natura* (O nepochopitelnosti podstaty Boha) (PG 48,701-812)

Je to sbírka 12 homilií, z nichž prvních 5 je sepsáno v Antiochii v letech 386-387 a pozastavují se zvláště nad anomoiány v problematice poznatelnosti a nepoznatelnosti Boha. Je zde také blíže rozebrána soupodstatnost Boha Otce s Bohem Synem. Ostatních 7 homilií je vytvořeno v roce 397 v Konstantinopoli a jejich téma již není tolik protiheretické. [\[164\]](#)

b. *Catecheses ad illuminandos* (Katecheze k osvěcěným - tj. ke katechumenům) (PG 49,223-249)

Dnes je těchto katechezí dostupných celkově 12. Některé z nich byly pronášeny před křtem a některé po křtu a byly proneseny v Antiochii. Doba

sepsání se pravděpodobně pohybuje kolem let 388 až 390.[\[165\]](#) Katecheze měly za úkol připravit katechumeny na život v Kristu.

c. Adversus Iudaeos orationes (Řeči proti Židům) (PG 48,843-942)

8 řečí proti Židům bylo proneseno v Antiochii v letech 336-338. Jan zde reagoval na křesťany, kteří navštěvovali židovské synagogy. Poukazuje především na skutečnost, že Židé odmítli Mesiáše, kterého předpověděli proroci.[\[166\]](#)

3. Řeči morálního obsahu

a. In Kalendas (K oslavám prvního dne roku) (PG 48,953-962)

Nejslavnější z Janových morálních řečí byla pronesena v Antiochii a útočí na pověry a neřesti, k nimž docházelo na počátku nového roku - 1. ledna. Přesná doba pronesení řeči není známa.[\[167\]](#)

b. Contra circenses ludos et theatra (Proti hrám v cirkus a divadlům) (PG 56,263-270)

Řeč je pronesena 3. července 399 v Konstantinopoli z důvodu přílišného trávení času božího lidu v cirkus a v divadlech, a to i ve [Velikonočním Triduu](#).[\[168\]](#)

c. De diabolo tentatore homilie (Homilie o ďáblu pokušiteli) (PG 49,241-276)

Jde o tři homilie pronesené v Antiochii, v nichž Jan poukazuje na ďábla jako na hlavního aktéra veřejných podíváných. Přesná doba pronesení řeči není jistá.[\[169\]](#)

d. De paenitentia homilie (Homilie o pokání) (PG 49,277-350)

9 homilií - kromě homilie sedmé, která náleží Severianovi z Gabaly - je představeno při různých příležitostech a jako celek byly uspořádány až později. Přesná doba a místo pronesení homilií není známa.[\[170\]](#)

e. De eleemosyna (O almužně) (PG 51,261-272)

Projev představuje „několik řečí z různých dob“[\[171\]](#), které se snaží poukázat jak na nutnost poskytování almužny, tak na nespravedlnosti ve společnosti.[\[172\]](#) Listy zahrnují detailní interpretaci prvního listu Korintánům 16, 1-4.[\[173\]](#)

4. Sváteční a oslavné řeči

a. In diem natalem D. N. Jesu Christi (Ke dni narození Ježíše Krista) (PG 49,351-362)

Řeč byla pronesena 25. prosince 386 v Antiochii, aby dokázala, že toto datum je skutečným datem narození Páně a aby více přiblížila tento svátek božimu lidu.[\[174\]](#)

b. *De baptismo Christi et Epiphania* (O křtu Páně a o Epifanii) (PG 49,363-372)

Kázání bylo pravděpodobně proneseno 6. ledna 387 v Antiochii, a jak již název napovídá, zabývá se slavností Zjevení a slavností křtu Páně.

c. *De prodicione Judae* (O zradě Jidáše) (PG 49,373-392)

Jedná se o tři homilie pronesené na [Zelený čtvrtek](#), z nichž třetí je pravděpodobně nepravá. Homilie pojednávají o poslední večeři Páně a o zradě Jidáše. Přesný rok a místo kázání není známo. [\[175\]](#)

d. *De coemeterio et cruce; De cruce et latrone* (O hrobu a kříži; O kříži a žoldněři) (PG 49,393-418)

Jde o tři Velkopáteční homilie, jež objasňují jak význam svatého kříže, tak událost smrti Spasitele Ježíše Krista. Přesný rok a místo pronesení homilií není známo. [\[176\]](#)

f. *Contra ebriosos et de resurrectione* (Proti opilství a o Vzkříšení) (PG 50,441-452;52,773-792)

Jsou to dvě Velikonoční kázání, z nichž totožnost druhého z nich je pochybného původu. Kázání se zmiňuje o vzkříšení a potírá opilství. Přesný rok pronesení homilií není znám. [\[177\]](#)

5. [Panegyriky](#)

Jan po sobě zanechal mnoho oslavných řečí na zbožné muže i ženy Starého a Nového zákona, a rovněž se pozastavuje nad svatými biskupy Antiochie. Mezi tímto obrovským množstvím zvláště vyniká *Homiliae 7 de laudibus S. Pauli* (7 homilií k oslavě sv. Pavla) (PG 50,473-514), kde „*Jan nadšeně vyjadřuje svůj nespoutaný obdiv apoštolovi pohanů*“ [\[178\]](#). Homilie vystihují různé mohutnosti apoštola duchovního života, jako jsou například překážky a možnosti na cestě k Bohu, Pavlovo obrácení a jeho slabosti, strach ze smrti, apod. [\[179\]](#)

6. Příležitostné řeči

a. *Cum Presbyter fuit ordinatus* (Když byl ordinován knězem) (PG 48,693-700) - první Janovo kázání. Je proneseno roku 386 v Antiochii u příležitosti Janovy kněžské ordinace. Jan své kázání věnuje antiochijskému biskupovi Flaviánovi, jemuž děkuje za vysvěcení a jehož chválí za jeho apoštolského ducha. Novokněz zde dále prosí Boží lid o modlitbu. [\[180\]](#)

b. *Ad populum antiochenum de statuis* (Lidu antiošskému o sochách) (PG 49,15-222)

21 homilií reaguje na rebelii roku 387, kdy byly kvůli nespokojenosti lidu se zvýšením daní zničeny sochy císaře a císařovny. Homilie podněcují

k odvaze a k pokání, neboť městu Antiochii hrozilo zničení císařem. „*Řeči ,O sochách‘ jsou považovány za vrchol výmluvnosti všech dob,*“ [\[181\]](#) a jsou pochopitelně proneseny v Antiochii v roce rebelie.[\[182\]](#)

c. *In Eutropium* (Řeči na Eutropia) (PG 52,391-396)

Jde o 2 homilie pronesené počátkem roku 399 v Konstantinopoli a mají za cíl představit na eunuchovi Eutropiovi marnost lidského pachtění za bohatstvím a slávou světa.[\[183\]](#)

d. *Sermo antequam iret in exsilium; Sermo cum iret in exsilium; Sermo post reditum a priore exsilio* (Řeč předtím než odešel do vyhnanství; Řeč když odcházel do vyhnanství; Řeč po návratu z prvního vyhnanství)[\[184\]](#) (PG 52,435-438; PG 52,435-438; PG 52,439-448)

Jsou to promluvy spojené s událostí jeho prvního vyhnanství v roce 403. Byly proneseny v Konstantinopoli a mají za cíl uklidnit pobouřený lid, který nesouhlasil s exilem svého biskupa a který přerůstal ve skutečné povstání. Po návratu z vyhnanství děkuje lidu za věrnost a chválí jej za jeho cudnost a lásku.[\[185\]](#)

7. Spisy

a. *De Sacerdotio* (O kněžství) (PG 48,623-692)

Nejslavnějším z Janových děl je bezesporu šest knih na kněžství, jež bylo psáno s největší pravděpodobností v letech 381-386[\[186\]](#) v Antiochii. Tento pravý klenot patristiky obhajuje a vysvětluje Janův „podvod“ na přítele Basila v roce 373, kdy měli být oba přátelé ordinováni do stavu kněžského a kdy Jan od tohoto svěcení ustupuje. Jan se proto úzce zabývá problematikou biskupského a kněžského úřadu, který předpokládá určitou přípravu a mravní život a který s sebou nese své specifické povinnosti.[\[187\]](#)

b. *Paraenesis ad Theodorum lapsum* ([Parenese](#) k padlému Theodorovi) (PG 47,277-316)

Jedná se o dvě výzvy příteli Theodorovi, který se zamiloval a zanechal mnišského života, aby se k mnišskému životu opět vrátil. O době sepsání obou listů je možno spekulovat, ale jisté je pouze to, že listy byly napsány v době Janova mnišského života, buď v Antiochii roku 368-372 a nebo v době Janova pobytu v horách - tj. v letech 372-378.[\[188\]](#)

c. *De compunctione* (O zkroušenosti srdce) (PG 47,393-410)

Krátký spis je rozdělen do dvou knih, z nichž první je adresována mnichu Demetriovi a druhá mnichu Stelechiovi. Obě knihy hovoří všeobecně o zkroušenosti a jejich datace se pravděpodobně pohybuje v letech 372-378, kdy Jan pobýval v horách jako mnich.

d. *Adversus oppugnatores vitae monasticae* (Proti pomlouvačům mnišského života) (PG 47,319-386)

Dílo o třech knihách je sepsáno v letech 378-385 v Antiochii a je adresováno nepřátelům mnišského života. Jan zde hájí mnišství a doporučuje zvláště křesťanským otcům, aby své syny posílali k mnichům na výchovu. Dílo je podobou tehdejší filozofie a rétoriky, což naznačuje i druhá kniha, kde je představena paralela mnicha a krále. Paralela je ještě více rozvedena v krátké eseji *Comparatio regis et monachi* (Porovnání krále a mnicha) (PG 47,387-392), jež je analogií Platónova srovnání filozofa a tyрана [189], která je ale pravděpodobně napsána dříve - tj. v letech 372-378 v horách.

e. *Ad Stagirium a daemone vexatum* (Stagiriovi trápenému démonem) (PG 47,423-494)

Tři knihy jsou určeny mladému příteli a mnichu Stagiriovi, který prožívá hlubokou duchovní krizi. Jan jej nabádá k trpělivosti a vysvětluje mu, že těžkosti jsou součástí Boží pedagogiky. [190] Knihy byly sepsány v době 381-386 v Antiochii. [191]

f. *De virginitate* (O panenství) (PG 48,533-596)

Spis vznikl pravděpodobně v době, kdy Jan ještě žil v horách jako mnich, nebo kdy již byl diakonom v Antiochii. [192] Jan na základě prvního listu Korint'ánům, zvláště sedmé kapitoly, hovoří o manželství jako o něčem, co je dobré, nicméně panenství toto dobré ještě více přesahuje. [193]

g. *Contra eos qui subintroductas habent virgines* (Proti těm, kdo spolubydlí s pannami) (PG 47,495-514)

Jan píše toto dílo v Konstantinopoli okolo roku 397 a vystupuje v něm proti zvyku některých kněží, kteří sdíleli jeden dům se zasvěcenými pannami jako bratři a sestry. Jan v tomto zvyku viděl obrovské morální nebezpečí jak ze strany kléru či sester, tak ze strany prostého lidu, který se nad tímto způsobem života pohoršoval. Z těchto důvodů se jej Jan snažil odstranit. [194]

h. *Quod regulares feminae viris cohabitare non debeant* (Že řeholnice nesmí spolubydlet s muži) (PG 47,513-532)

Dílo je psáno okolo roku 397 v Konstantinopoli a podobně jako v předcházejícím spisu Jan zde nabádá zasvěcené ženy, aby nežily s muži pod jednou střechou a aby tak nezpůsobovaly veřejné pohoršení, jež škodí církvi. [195]

i. *Ad viduam iuniorem* (Mladé vdově); *De non iterando coniugio* (Proti druhému manželství) (PG 48,599-610; PG 48,609-620)

Jedná se o dva spisy, které se pozastavují nad problematikou vdovství. Zatímco první z nich má za cíl utěšit mladou vdovu, která ztratila manžela, tak druhý spis pojednává o vdovství spíše všeobecněji a doporučuje vdovám, aby se již podruhé nevdávaly. Oba spisy byly napsány okolo roku 380 nebo 381 v Antiochii.[\[196\]](#)

j. Contra Iudaeos et gentiles, quod Christus sit Deus (Proti Židům a pohanům, že Kristus je Bůh) (PG 48,813-838)

Dílo se snaží přinést pohanům i Židům důkazy Kristova božství, které jsou postaveny na proroctví Starého zákona i na vlastních argumentacích. Dobu napsání je možno stanovit buď na rok 387 anebo na rok 381. V obou případech by se jednalo o Antiochii.[\[197\]](#)

k. De S. Babyla contra Julianum et Gentiles (O svatém Babylovi proti Juliánovi a pohanům) (PG 50,533-572)

Dílo je sepsáno v roce 382 v Antiochii a je nutno říci, že kolem jeho autenticity panuje mnoho nejasností. Dílo deklaruje na životě biskupa a mučedníka Babyla z Antiochie, který zemřel za Deciova pronásledování, vítězství křesťanství nad pohanstvím.[\[198\]](#)

l. Quod nemo laeditur, nisi a se ipso (Nic člověku neškodí, leda on sám); *Ad eos qui scandalizati sunt ob adversitates* (Těm, které pohoršily poslední události)

(SC 103; PG 52,479-528)

Dva traktáty, jež jsou adresovány přátelům doma, jsou datovány do Janova druhého exilu. První z nich, sepsán v letech 405-406[\[199\]](#) v Kuku, pojednává o otázce utrpení a nabádá křesťany v Konstantinopoli, aby zůstali i v pronásledování věrni Kristu. Druhý traktát, psaný takřka v předvečer Janovy smrti - tj. roku 407, je rozdělen na dvě části, z nichž první pojednává o Božím tvoření, na něž má člověk odpovídat rozumem a vírou, a druhá část se zabývá utrpením, které je v dějinách součástí této odpovědi, a které je zároveň oslavou Boha.[\[200\]](#)

8. Dopisy

(PG 52,549-748)

Jan Zlatoústý napsal okolo 240 dopisů, z nichž většina pochází z vyhnanství. Mezi nimi vyniká 17 listů jáhence Olympii, která nikdy „*nepomenula žádnou možnost, aby Zlatoústému ulehčila jeho tvrdé vyhnanství*“[\[201\]](#). Co do obsahu jsou však nejdůležitější dva listy papeži Inocencovi I.[\[202\]](#), z nichž první byl napsán okamžitě po Velikonocích roku 404 v Konstantinopoli, krátce před druhým exilem. „*Informoval římského biskupa o nepokojích vyvolaných v Cařihradě alexandrijským*

biskupem Theofilem, který byl zapřísáhlým nepřítelem Zlatoústého a usiloval o jeho sesazení." [203] Druhý list je napsán koncem roku 406 v Kukusu. [204]

Z díla:

[Dopis Theodorovi](#)

[Kristus chudý v chudých](#)

[Milost](#)

[Moc Kristovy krve](#)

[Modlitba je světlem duše](#)

[O kněžství \(De Sacerdotio\)](#)

[Slovo proměňuje chleba a víno v tělo a krev Krista](#)

[Výklad Janova evangelia - 4. homilie](#)

Použitá literatura:

- BAUR, P. Ch., *Wann ist der heilige Chrysostomus geboren?*, Zeitschrift für katholische Theologie 52, Innsbruck 1928
- DATTRINO, L., *Patrologie*, Praha 1997
- KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, New York 1995
- PALLADIUS, Dial., in: *Patrologia graeca*, Paris 1857-1866
- *Patrologia graeca*, Paris 1857-1866
- PRUŽINSKÝ, Š., *Patrológia II*, Prešov 2003
- QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, Utrecht-Antwerp 1960
- SOKRATES SCHOLASTICUS, *Historia ecclesiastica*, in: *Patrologia graeca*, Paris 1857-1866
- SOZOMEN, *Historia ecclesiastica*, in: *Patrologia graeca*, Paris 1857-1866
- TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel' v dejinách Církví (životopis)*, Prešov 2004
- WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, New York 1906
- ZLATOÚSTÝ, Jan, *Hom. Proti Židům*, in: *Patrologia graeca*, Paris 1857-1866

Zkratky:

PG - *Patrologia Graeca*

PL - *Patrologia Latina*

SC - *Sources Chrétiennes*

Související články:

[Lukáš Drexler: Jan Cassianus: Rozmluvy 11-14 Pseudo-Chrysostom: Katechetická promluva na Svatou Paschu](#)

Poznámky:

[1] BAUR, P. Chrysotomus, *Wann ist der heilige Chrysostomus geboren?*, Zeitschrift für katholische Theologie 52, Innsbruck 1928, s. 401.

[2] Tamtéž, srov. s. 403.

[3] Tamtéž, srov. s. 403.

[4] Tamtéž, srov. s. 406.

[5] Tamtéž, srov. s. 406.

[6] BAUR, P. Chrysotomus, *Wann ist der heilige Chrysostomus geboren?*, srov. s. 406.

[7] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, New York 1995, s. 4.

[8] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, srov. s. 1.

[9] TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel' v dejinách Církví* (životopis), s. 3.

[10] Tamtéž, srov. s. 4.

[11] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, New York 1906, s. 34.

[12] Tamtéž, srov. s. 34-35.

[13] Podle Kellyho studovali chlapci u Libania ve věku asi 14-18 let. KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 6.

[14] TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel' v dejinách Církví* (životopis), s. 5.

[15] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE* 6,3, srov. PG 67, 665.

- [16] Nejde o sv. Basila Velikého, neboť sv. Basil byl starší.
- [17] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 14.
- [18] Tamtéž, srov. s. 15.
- [19] Tamtéž, srov. s. 15.
- [20] Sokrates Scholasticus, advokát a církevní historik, zastává názor, že Jan si nejprve přál stát se právníkem - tj. studoval rétoriku kvůli právu - a až po poznání tohoto úmorného života se rozhodl pro křesťanství a později pro mnišství. SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE* 6,3, PG 67,665.
- [21] PALLADIUS, *Dial. 5,18*. Srov. PG 47,62-67.
- [22] SOZOMEN, *HE* 8,2. PG 67,1513.
- [23] Jan píše o své lásce k divadlu např. v knize *O kněžství*, srov. PG 48,624.
- [24] TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel v dějinách Církvi* (životopis), s. 6.
- [25] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, s. 38.
- [26] Tamtéž, srov. s. 38.
- [27] PALLADIUS, *Dial. 5,18*. Srov. PG 47,62-67.
- [28] Vládl v letech 361-363 AD.
- [29] Vládl v letech 364-378 AD.
- [30] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, s. 80.
- [31] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I.*, srov. s. 81.
- [32] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator*, s. 40.
- [33] BAUR, P. Chrysostomus, *Chrysostom and his time I*, srov. s. 81.
- [34] ZLATOÚSTÝ, Jan, *Hom. Proti Židům 3,5*, PG 48,868.
- [35] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 17.
- [36] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, srov. s. 42.
- [37] PALLADIUS, *Dial. 5*, PG 47,18.
- [38] Baur odhaduje rozmezí mezi léty 372-375; BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, srov. s. 93; zatímco Kelly odhaduje léta 368-371. KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 17. Důvod této neshody pravděpodobně plyne z rozdílného chápání pramenů Sokrata a Palladia.
- [39] Meletius trávil léta 367-371 v Antiochii.
- [40] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 18-19.
- [41] BAUR, P., Chrysostomus. *John Chrysostom and his time I*, s. 91.

- [42] Tamtéž, srov. s. 93-94.
- [43] TIMKOVIČ, Jozafát V., *Zlatoústý - největší kazatel v dejinách Církvi* (životopis), srov. s. 6.
- [44] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 22.
- [45] ZLATOÚSTÝ, Jan, *Padlému Theodorovi*, PG 47,309.
- [46] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 23.
- [47] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator*, srov. s. 51.
- [48] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 25.
- [49] Tamtéž, srov. s. 297.
- [50] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 30-31.
- [51] Tamtéž, s. 31-32.
- [52] PALLADIUS, *Dial. 5*, srov. SC 341,110.
- [53] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 297.
- [54] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE 5,2*, PG 67,567-568.
- [55] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 36-37.
- [56] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, srov. s. 146-147.
- [57] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 38.
- [58] Tamtéž, srov. s. 38.
- [59] Kněz Flavián, jehož jsme zmínili výše jako zástupce Meletia spolu s Diodorem, se stal po Meletiově smrti patriarchou v Antiochii, a to v letech 381-404.
- [60] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 56-57.
- [61] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 57.
- [62] Tamtéž, srov. s. 57. Podle Quastena Jan revidoval své spisy pouze v Antiochii, kde na tuto činnost měl pravděpodobně více času. V Konstantinopoli již toto revidování neprováděl z důvodu plného vytížení v biskupském úřadu. QUASTEN, Johannes, *Patrology - volume 3*, srov. s. 440.
- [63] Tj. slavnost Zjevení Páně - 6. ledna.

- [64] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 71.
- [65] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 64-65.
- [66] Tamtéž, s. 64-65.
- [67] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 73.
- [68] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator*, s. 65.
- [69] Jan i Libanius zaznamenávají opravdu velikou císařovu zlost. ZLATOÚSTÝ, Jan, *O sochách*, srov. PG 49,36-38;91.
- [70] Cesta z Antiochie do Konstantinopole byla dlouhá asi 800 mil.
- [71] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 73-74.
- [72] ZLATOÚSTÝ, Jan, *O sochách*, PG 49,38.
- [73] TIMKOVIČ, Jozafát V., *Zlatoústy - největší kazatel' v dejinách Církví* (životopis), srov. s. 17.
- [74] ZLATOÚSTÝ, Jan, *O sochách.*,PG 49,175.
- [75] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 74.
- [76] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, s. 271.
- [77] Tamtéž, srov. s. 271-272.
- [78] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 78.
- [79] BAUR, P. Chrysostomus, *John Chrysostom and his time I*, srov. s. 391-392.
- [80] Tamtéž, s. 390.
- [81] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 83.
- [82] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 79.
- [83] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 104.
- [84] PALLADIUS, *Dial. 7*, SC 341,152.
- [85] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 107.
- [86] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator*, srov. s. 85.
- [87] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 118-119.
- [88] Tamtéž, s. 118.
- [89] Tamtéž, s. 118.
- [90] PALLADIUS, *Dial. 5*, SC 341,122.

- [91] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 119-120.
- [92] KELLY, J. N. D.- *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 120-121.
- [93] PALLADIUS, *Srov. Dial. 5*, SC 341,118.
- [94] Je zde také možný překlad - „arcijáhen“.
- [95] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE 1,4*, PG 67,40.
- [96] PALLADIUS, *Dial. 5*, SC 341,122-124. Palladius zde užívá termín to tagma [to tagma] - „vojenský oddíl“ („pluk“, „legie“).
- [97] Diákonky se světily od 4. stol.
- [98] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, s. 122.
- [99] SOZOMEN, *HE 8,9*, srov. PG 67,1537-1542.
- [100] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 123-125.
- [101] Tamtéž, srov. s. 131.
- [102] Tamtéž, srov. s. 138.
- [103] Tamtéž, srov. s. 133.
- [104] Tamtéž, srov. s. 135.
- [105] Tamtéž, srov. s. 134.
- [106] Misie podporuje zvláště okolo pohanských chrámů a na Gótském území, kde sídlila převážná většina ariánů.
- [107] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 175.
- [108] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator.*, s. 103.
- [109] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 180.
- [110] Tamtéž, srov. s. 181.
- [111] WILLEY, John Heston, *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 103.
- [112] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE 6,11*, srov. PG 67,1541-1544.
- [113] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 186-189.
- [114] Tamtéž, srov. s. 202.
- [115] Tamtéž, s. 191-192.
- [116] Tamtéž, s. 196.
- [117] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop.*, srov. s. 197.
- [118] Tamtéž, s. 199.
- [119] Tamtéž, srov. s. 199-200.

- [120] Tamtéž, srov. s. 201.
- [121] TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel' v dejinách Církví (životopis)*, srov. s. 27.
- [122] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 211.
- [123] Podle Kellyho Jan kritizoval ženskou marnivost již od pobytu v Antiochii, což tedy nemohlo císařovnu rozzlobit, poněvadž na tento druh kázání musela být zvyklá. Co ji pravděpodobně rozzlobilo, byla konkluze lidu, který si v jednom kázání (pravděpodobně homilie na svátek Jana Křtitele, kde Jan představoval Jezabel a Herodiadu - srov. PG 52,437-438) začal představovat císařovnu. Zda k tomu dal Jan nějaký přímý podnět nebo nedal, je otázka, nicméně císařovna jedno z podobných kázání vzala osobně. KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 211, 228, 230.
- [124] Tamtéž, srov. s. 204-205.
- [125] Tamtéž, srov. s. 221-222; WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 111.
- [126] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 110-112.
- [127] Tamtéž, srov. s. 112.
- [128] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 231.
- [129] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, s. 114.
- [130] Tamtéž, s. 115.
- [131] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 235.
- [132] WILLEY, J. H., Heston. *Chrysostom: The Orator.*, s. 116.
- [133] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE* 6,18, srov. PG 67,715-722.
- [134] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 117.
- [135] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 237-238.
- [136] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator*, s. 118.
- [137] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 240.
- [138] WILLEY, J. H., *Chrysostom: The Orator.*, srov. s. 119.
- [139] KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 244-245.
- [140] Tamtéž, srov. s. 245.
- [141] TIMKOVIČ, J. V., *Zlatoústý - největší kazatel' v dejinách Církví (životopis)*, srov. s. 36.

- [142] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE* 6,18, srov. PG 67,721.
- [143] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 427.
- [144] Tamtéž, s. 427.
- [145] Tamtéž, srov. s. 427.
- [146] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, s. 429.
- [147] Tamtéž, s. 434.
- [148] Není jisté, zda Jan skutečně koncipoval toto dílo jako homilie. Je zde proto užít výraz ερμηνεται [herménetai]- „řeči“, „výklady“.
- [149] DATTRINO, L., *Patrologie*, Praha 1997, s. 162.
- [150] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, s. 435.
- [151] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 162.
- [152] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, s. 436.
- [153] Tamtéž, s. 437.
- [154] Tamtéž, srov. s. 439.
- [155] QUASTEN, J., *Patrology - volume* , s. 440.
- [156] Tamtéž, s. 440-441.
- [157] Tamtéž, s. 441.
- [158] Tamtéž, srov. s. 443.
- [159] Tamtéž, srov. s. 445.
- [160] Tamtéž, srov. s. 445.
- [161] Tamtéž, srov. s. 446.
- [162] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 447.
- [163] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 447.
- [164] Tamtéž, srov. s. 451.
- [165] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 163-164.
- [166] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 452-453.
- [167] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 453.
- [168] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 164.
- [169] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 453.
- [170] Tamtéž, srov. s. 453.
- [171] DATTRINO, L., *Patrologie*, s. 164.
- [172] Tamtéž, srov. s. 164.
- [173] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 454.
- [174] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 454.
- [175] Tamtéž, srov. s. 455.
- [176] Tamtéž, srov. s. 455.
- [177] Tamtéž, srov. s. 455.
- [178] Tamtéž, s. 456.
- [179] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 456.

- [180] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 457.
- [181] DATTRINO, L., *Patrologie*, s. 165.
- [182] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 457.
- [183] Tamtéž, srov. s. 458.
- [184] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 165.
- [185] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 459.
- [186] SOKRATES SCHOLASTICUS, *HE* 6,3, srov. PG 67,665-670. Dnes však existuje varianta, že dílo bylo psáno v letech 390/1 - KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 25.
- [187] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 167.
- [188] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 463; KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 22-24.
- [189] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 463.
- [190] PRUŽIŇSKÝ, Š., *Patrológia II*, srov. s. 282.
- [191] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 467.
- [192] PRUŽIŇSKÝ, Š., *Patrológia II*, srov. s. 283.
- [193] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 464.
- [194] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 464; KELLY, J. N. D., *Golden Mouth: The story of John Chrysostom - Ascetic, Preacher, Bishop*, srov. s. 121.
- [195] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 464.
- [196] Tamtéž, srov. s. 464.
- [197] Tamtéž, srov. s. 468.
- [198] Tamtéž, srov. s. 467-468.
- [199] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 467.
- [200] DATTRINO, L., *Patrologie*, srov. s. 167.
- [201] Tamtéž, s. 167.
- [202] Byl papežem v letech 401-417.
- [203] DATTRINO, L., *Patrologie*, s. 167.
- [204] QUASTEN, J., *Patrology - volume 3*, srov. s. 469.

Radim Škrabák, 20.8. 2008